

The Legal System Governing Alternative Dispute Resolution with Emphasis on WIPO Institution

Reza Mousavi¹, Masoud Raei^{2*}, Alireza Ansari Mahyari³

1. PhD Student of International Law, Department of Law, Najaf Abad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

2. Professor of Law Department, Najaf Abad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

3. Assistant Professor of Law Department, Najaf Abad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages: 1187-1204

Article history:

Received: 24 Jul 2023

Edition: 7 Oct 2023

Accepted: 28 Nov 2023

Published online: 8 Mar 2024

Keywords:

Arbitration, WIPO, legal system, proceedings, intellectual property.

Corresponding Author:

Masoud Raei

Address:

Iran, Najafabad, Islamic Azad University, Najaf Abad Branch, Law Department.

Orchid Code:

0000-0002-2855-0691

Tel:

09131949578

Email:

masoudraei@yahoo.com

ABSTRACT

Background and Aim: Every international organization explains different approaches for the peaceful settlement of disputes related to itself, and in this regard, WIPO also uses methods such as arbitration, mediation, expertise, etc., which can be said to be mediation method.

Materials and Methods: This research is of a theoretical type, the research method is descriptive and analytical, and the method of collecting information is library-based, and it was done by referring to documents, books and articles.

Ethical Considerations: In all stages of writing the present research, while respecting the originality of the texts, honesty and trustworthiness have been observed.

Findings: The resolution of intellectual property rights disputes through alternative dispute resolution compared to litigation has many advantages, which has made it play a significant role in dispute resolution referrals. First, the dispute resolution is done faster and less expensive than litigation. Secondly, the dispute resolution authority is the arbitrator that is satisfied and agreed upon by the parties, whether they have agreed on it in the contract or after the dispute arises, they agree to the arbitration of a specific person or institution. Thirdly, the arbitration award is binding like a trial, and the parties have committed to implement the arbitration award with a previous agreement.

Conclusion: The result is that international arbitration is the best method among the alternative methods of resolving intellectual property rights disputes, and based on that, international arbitration institutions in intellectual property rights have been established.

Cite this article as:

Mousavi R, Raei M, Ansari Mahyari A. *The Legal System Governing Alternative Dispute Resolution with Emphasis on WIPO Institution. Economic Jurisprudence Studies. 2024.*

دوره پنجم، شماره پیاپی ۵، سال ۱۴۰۲

نظام حقوقی حاکم بر جایگزین‌های حل و فصل اختلافات با تأکید بر نهاد وایپو

رضا موسوی^۱، مسعود راعی^{۲*}، علیرضا انصاری مهیاری^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل، گروه حقوق، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

۲. استاد گروه حقوق، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

۳. استادیار گروه حقوق، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: هر سازمان بین‌المللی رویکردهای مختلفی برای حل و فصل مسالمت-آمیز اختلافات مرتبط با خود تبیین می‌دارد که در این خصوص سازمان وایپو (سازمان جهانی مالکیت فکری) نیز از روش‌هایی هم‌چون داوری، میانجی‌گری، کارشناسی و غیره استفاده می‌کند.

مواد و روش‌ها: روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی و نوع تحقیق نظری است. روشی که برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است، کتابخانه‌ای است و با مراجعه به کتب، مقالات و اسناد بین‌المللی و داخلی صورت گرفته است.

ملاحظات اخلاقی: در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

یافته‌ها: حل و فصل اختلافات حقوق مالکیت فکری از طریق جایگزین حل و فصل اختلاف نسبت به دادرسی دارای مزیت‌های بسیار زیادی است که باعث شده است نقش چشمگیری در ارجاع حل و فصل اختلافات ایفا نماید. اولاً جایگزین حل و فصل اختلاف نسبت به دادرسی با سرعت بیشتر و هزینه کمتر انجام می‌شود. ثانیاً مرجع حل اختلاف داور مورد رضایت و توافق طرفین است؛ چه در ضمن قرارداد نسبت به آن توافق کرده باشند و چه پس از بروز اختلاف به داوری فرد یا نهاد خاصی توافق کنند. ثالثاً رأی داوری مانند دادرسی الزام‌آور بوده و طرفین با توافق قبلی متعهد به اجرای رأی داوری شده‌اند.

نتیجه: از بین روش‌های جایگزین حل و فصل اختلافات حقوق مالکیت فکری، داوری بین‌المللی بهترین روش بوده و بر اساس آن نهادهای داوری بین‌المللی در حقوق مالکیت فکری ایجاد شده است.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۱۸۷-۱۲۰۴

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۰۲

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۰۷/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۰۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۲/۱۸

واژگان کلیدی:

داوری، وایپو، نظام حقوقی، دادرسی، مالکیت فکری.

نویسنده مسئول:

مسعود راعی

آدرس پستی:

ایران، نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف‌آباد، گروه حقوق.

کد ارکید:

0000-0002-2855-0691

تلفن:

۰۹۱۳۱۹۴۹۵۷۸

پست الکترونیک:

masoudraei@yahoo.com

۱. مقدمه

قراردادها داشتند، حوزه صلاحیت خود را گسترش داده بودند به هر روی، اقدام دادگاه‌های سنتی در حل و فصل اختلافات امری نبود که کاملاً مورد قبول جامعه تجاری باشد. در این بین منشورهایی تدوین شدند و شرایطی در آن‌ها گنجانده شد که تجار می‌توانستند به موجب آن‌ها اختلاف‌های محتمل را حل و فصل کنند. حقوق مالکیت فکری نیز از این حیطه مستثنی نماند و چنانچه اشاره خواهد شد هم از حیث محاکم و ساختار و هم رویه قضایی روش‌هایی را برای حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات خود در این حوزه پیش‌بینی کردند.

در خصوص داوری در حل و فصل اختلافات در سازمان مالکیت فکری پژوهش‌های متعددی انجام شده است. شوکت شایسته (۱۳۹۰) در مقاله‌ای، نهاد داوری سازمان جهانی مالکیت فکری را بررسی کرده است. مطابق نتایج مقاله مورد اشاره، در حالتی که طرفین در مورد تعداد دوران توافق نکرده‌اند با لحاظ شرایط پرونده سه عضو را برای دیوان داوری مناسب تشخیص داده است. خواهان ظرف ۱۵ روز از تاریخ دریافت اخطار مرکز مبنی بر سه عضو بودن دیوان، داور مورد نظر خود را منصوب و طی اخطاری به مرکز و خواننده معرفی خواهد کرد. هم‌چنین هر یک از طرفین می‌تواند ظرف ۳۰ روز پس از دریافت رأی، طی اخطاری به دیوان به همراه نسخه‌ای از آن برای مرکز و طرف دیگر، صدور یک رأی اضافی را در مورد ادعاهایی که حین رسیدگی مطرح شده است؛ اما در رأی نسبت به آن‌ها تعیین تکلیف نشده است، درخواست کند. علیرضا محمدزاده و ادقانی (۱۳۹۵) نیز در مقاله‌ای، معمای معاهده حق مؤلف سازمان

از مهم‌ترین چالش‌های حقوقی مورد بحث در نظام حاکم بر مسئولیت تضامنی در اسناد تجاری، مسئله مسئولیت تضامنی نماینده و اصیل نسبت به تعهدات سند تجاری است. رسم حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلاف‌های بین‌المللی به سبب حکمت و کارایی که دارد، نه تنها بعد از تأسیس دولت در میان جوامع بشری، دوام پیدا کرده، بلکه روز به روز بر اهمیت و رونق آن افزوده شده است؛ زیرا هم‌زمان با سرعت توسعه همه‌جانبه جوامع روابط اجتماعی هم به سرعت گسترش و تنوع می‌یابد و روز به روز پیچیده‌تر می‌شود و برای تنظیم این روابط، قوانین متنوع توسط قانونگذاران وضع می‌شود. در نتیجه قضاوت دولتی به سبب پیچیدگی و تنوع روابط اجتماعی و تنوع اختلاف قوانین، روز به روز دشوارتر می‌شود و نمی‌تواند نیاز روزافزون جوامع را که امروزه مرزهای سیاسی را، به ویژه در زمینه تجارت نادیده گرفته است، برآورده کند. همین مشکل قانون‌گذاران را بر آن داشته که یکی از قدیمی‌ترین و طبیعی‌ترین روش‌های جایگزین حل و فصل اختلاف را، رسماً در نظام حقوقی خود، به‌عنوان روش‌های جایگزین، مورد قبول قرار دهد و اجرای آن را تضمین کند. با کشف دنیای جدید، جامعه بین‌المللی قرون وسطی با دولت‌ها و ملت‌های جدید ارتباط برقرار کرد و در این دوره جدید، تجار در پی یافتن مراجع جدیدی برای حل و فصل اختلاف‌های خود بودند. به هر روی، اگرچه در این زمان داوری امری شناخته و مرسوم بود و استفاده از آن مطلوب می‌نمود، حل و فصل اختلاف‌ها دیگر منحصرأ توسط محاکم صورت نمی‌گرفت؛ چراکه دادگاه‌های حقوق در اواسط قرن شانزدهم تشکیل شده بودند، قوانینی برای رسیدگی به

تأکید بر نهاد وایپو پرداخته می‌شود. سؤال مقاله بدین شکل قابل طرح است که نظام حقوقی حاکم بر جایگزین‌های حل و فصل اختلافات با تأکید بر نهاد وایپو چیست؟ به منظور بررسی سؤال مورد اشاره ابتدا جایگزین‌های حل اختلاف و مزایای آن‌ها بررسی شده است و در ادامه از روش‌های جایگزین‌های حل و فصل اختلافات نهاد وایپو بحث شده است.

۳. مواد و روش‌ها

این تحقیق از نوع نظری و روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی است. روش جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق به صورت کتابخانه‌ای است و با مراجعه به کتب، مقالات و اسناد (بین‌المللی و داخلی) انجام شده است.

۲. ملاحظات اخلاقی

در تمام مراحل نگارش این پژوهش، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

۴. یافته‌های تحقیق

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که جایگزین‌های حل و فصل اختلافات نسبت به شیوه‌های سنتی از مطلوبیت و کارایی و اثربخشی بیشتری برخوردار هستند و از این رو تمایل دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی و حتی بخش خصوصی برای حل و فصل اختلافات خود به این شیوه‌ها بیش از سایر روش‌ها است.

۵. بحث

۵-۱. جایگزین‌های حل اختلاف و مزایای آن‌ها

جهانی مالکیت فکری مصوب ۱۹۹۶ را مورد بررسی قرار داده است. بر اساس نتایج مقاله مذکور عمده موفقیت‌های این معاهده شامل پذیرش برنامه‌های رایانه‌ای و پایگاه داده‌ها به عنوان اثر ادبی هنری، تصریح حق اجاره به نفع مؤلفان آثار، حق به اطلاع عموم رسانیدن و در خدمت عموم قراردادن اثر به شیوه‌ای که هر کس بتواند به طور انفرادی در محل و زمان دلخواه دسترسی به اثر را پیدا کند، حق توزیع، حق تکثیر در محیط مجازی و پیش‌بینی تعهدات مربوط به مدیریت اطلاعات و موازین فنی - حقوقی لازم در تأمین اجرای حقوق مؤلفان است. برعکس، ایراد معاهده در عدم ارائه تعریف مشخص از حق به اطلاع عموم رسانیدن و حق توزیع و نیز عدم تعیین تکلیف در مورد کشور خاستگاه آثار مشترک به طور کلی و آثار بی‌نام منتشره در فضای مجازی است. علی‌زاع و جمشید ابراهیمی رامندی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای، اصول حقوقی حاکم بر داوری سازمان جهانی مالکیت فکری را بررسی کرده‌اند. بر اساس نتایج مقاله مورد اشاره، سازمان جهانی مالکیت فکری (وایپو) با ایجاد مرکز داوری و میانجی‌گری، مقرراتی را برای حل و فصل اختلافات از طریق داوری وضع نموده است. اصل محرمانه و سری بودن؛ اصل سرعت در مقررات داوری وایپو؛ اصل نهادی یا مؤسسه‌ای بودن مقررات داوری وایپو؛ اصل قطعی بودن آرای صادره؛ اصل سهولت دسترسی به دستور موقت و اقدامات امنیتی و اصل الکترونیکی شدن دادرسی از اصول حاکم بر داوری در وایپو است.

تمایز و نوآوری مقاله حاضر نسبت به پژوهش‌های انجام‌شده این است که در این مقاله به بررسی نظام حقوقی حاکم بر جایگزین‌های حل و فصل اختلافات با

بین این روش و سایر روش‌های جایگزین حل‌وفصل اختلافات در ضابطه‌مند و نظام‌مند بودن وجود دارد.

۵-۲. مزایای شیوه‌های جایگزین در حل‌وفصل اختلافات

شیوه‌های مذکور مصادیقی از «روش‌های جایگزین» هستند که نسبت به روش‌های قضایی دارای یک سری مزایا و محاسنی هستند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

۱- استفاده از این روش‌ها در مقایسه با روش‌های معمول قضایی از لحاظ هزینه و سرعت رسیدگی به صرفه‌تر است؛ زیرا این روش‌ها همانند محاکم قضایی نیاز به تعیین وقت طولانی ندارد و دارای قابلیت اجرای سریع هستند.

۲- روش‌های مذکور به حق ارادی در انتخاب و خود مختاری طرف‌های درگیر لطمه‌ای وارد نمی‌کند. طرف‌های دعوی در بسیاری از موارد از جمله در انتخاب قانون حاکم، روش کار و زبان در مراحل رسیدگی و سایر موارد مشابه به اقتضای موضوع با اراده خود و با توافق با یکدیگر عمل می‌کنند و همانند رسیدگی قضایی در انتخاب این موارد اجباری وجود ندارد و این موارد از پیش تعیین‌شده نمی‌باشد (ایروانی، ۱۳۹۵، ۵۸).

۳- در این روش‌ها معمولاً از رویه‌های استفاده می‌شود که مبنای آن‌ها حقوق و عرفی است که بر گرفته از نظام‌های حل‌وفصل اختلاف تجاری بین‌المللی است؛ به همین دلیل از بی‌طرفی کامل نسبت به زبان، قانون و فرهنگ ساختاری دول متبوع طرفین اختلاف برخوردارند. اجرای این روش‌ها نیز بر عهده مرکز داوری سازمان واپو است که بخشی از

منظور از روش‌های جایگزین در زمینه حل‌وفصل اختلافات، مجموعه روش‌هایی است که به واسطه آن رسیدگی به یک دعوی یا اختلاف حقوقی، بدون نیاز به مراجعه و دخالت مستقیم دادگاه، صورت می‌گیرد (حسینی، ۱۳۷۸، ۱۵۲). شیوه‌های جایگزین حل‌وفصل اختلافات را می‌توان به مفهوم عام و خاص تقسیم کرد. به تمامی راهکارهای خصوصی مورد استفاده در حل اختلافات مفهوم عام گفته می‌شود. لیکن در مفهوم خاص، منظور از شیوه‌های جایگزین روش‌هایی غیر از داوری است یا به عبارتی دقیق‌تر در مفهوم خاص روش داوری به‌عنوان شیوه جایگزین مد نظر نیست. داوری راهکاری نظام‌مند برای حل‌وفصل اختلافات است. به همین دلیل این شیوه حائز اهمیت است. اهمیت آن به حدی است که در مورد اختلافات داخلی روش داوری جزئی از آئین دادرسی مدنی کشورهای مختلف قرار گرفته است. ولی در روش‌هایی همانند مذاکره، سازش و میانجی‌گری و ... این ضابطه‌مندی وجود ندارد. نکته دیگری که در مورد داوری و سایر روش‌های جایگزین حائز اهمیت است این است که مبنای شیوه‌های جایگزین مذکور در همه مراحل بر اساس توافق، تراضی و اراده طرفین است. در صورتی که در شیوه داوری فقط در مرحله انعقاد قرارداد نیاز به تراضی و توافق طرفین می‌باشد و در دیگر مراحل، تراضی طرفین اختلاف مد نظر نیست (ماتیس و هنا، ۲۰۱۹، ۱۹۳).

شیوه داوری از نظر ساینقه تاریخی مقدم بر دیگر روش‌های حل‌وفصل اختلافات مثل دیوان دائمی دادگستری بین‌المللی و دیوان دادگستری بین‌المللی و ... است؛ ولی آنچه باعث شده امروزه توجه جوامع مختلف به روش داوری جلب گردد تمایزی است که

دارای اهلیت حقوقی هستند می‌توانند حل و فصل اختلافات خود را به مرکز داوری و میانجی‌گری سازمان جهانی مالکیت معنوی ارجاع دهند. همچنین یک نهاد و یا ارگان دولتی هم می‌تواند طرف یک اختلاف ارجاع شده به مرکز قرار گیرد به شرط اینکه آن ارگان مثل هر نهاد دیگری رضایت کتبی خود را برای ارجاع اختلاف به رویه‌های مذکور اعلام دارد (نصیری، ۱۳۸۷، ۲۴).

مرکز ارائه دهنده خدمات تخصصی برای حل و فصل اختلافات در حوزه مالکیت معنوی است و با این حالی رویه‌های حل اختلاف که توسط مرکز اجرا می‌گردند محدود به مسائل مرتبط با حقوق مالکیت معنوی نیست. دلیل این عدم محدودیت این است که اطمینان حاصل شود تمام اختلافات ارجاعی، در خود مرکز به‌طور کامل، مؤثر و جامع حل و فصل گردیده و اگر احیاناً برخی از موارد، دربرگیرنده مسائل تجاری غیر مرتبط با حقوق مالکیت معنوی بودند نیازی نباشد که به دلیل محدودیت عملکرد مرکز داوری به دیگر نهادها و مؤسسات فعالی در زمینه حل و فصل اختلافات ارجاع شوند.

یکی از مهم‌ترین راهکارها برای ارجاع اختلاف به مرکز این است که در یک قرار داد تجاری طرفین قرارداد می‌توانند قید کنند که کلیه اختلافاتی که در آینده ممکن است به واسطه این قرارداد رخ دهد به مرکز داوری و میانجی‌گری سازمان ارجاع داده شود (هندرسون، ۲۰۰۵، ۱۹۳).

بر اساس یافته‌های یکی از مطالعات اخیر سازمان جهانی مالکیت معنوی در مورد شروط حل و فصل اختلافات مندرج در قراردادهای متداول‌ترین مکانیزم مورد استفاده جهت حل و فصل اختلافات، چه در

یک سازمان بین‌المللی است و هیچ نوع جانب‌داری نسبت به هیچ یک از طرفین اختلاف ندارد. همچنین می‌تواند برای تشکیل جلسات رسیدگی، یک حوزه صلاحیتی بی‌طرف را انتخاب کند که مرتبط به تابعیت طرفین نباشد.

۴- با استفاده از این روش‌ها می‌توان در دعاوی تخصصی در حوزه مالکیت معنوی مطمئن شد که میانجی‌گر و یا داور از تخصص فنی و علمی کافی نسبت به موضوعات مختلف برخوردار است.

۵- یکی از مهم‌ترین خصوصیت این روش‌ها محرمانه بودن آن‌ها است. با استفاده از این شیوه‌ها طرفین می‌توانند مطمئن شوند که طرح دعوی و پیگیری اختلاف موجود بین آن‌ها باعث بروز ضررهای احتمالی بزرگ‌تر که ممکن است در اثر افشای اسرار تجاری‌شان ایجاد شود، منجر نخواهد شد.

۶- با اعمال روش‌های فوق‌الذکر می‌توان در مواردی که اختلاف بر سر موضوعی است که در نظام‌های حقوقی کشورهای مختلف، عنوان‌های متفاوتی دارد در جریان رسیدگی بدون این‌که با مشکلات قانونی در سطوح ملی مواجه شود با یک روش خاتمه یابد و در وقت و هزینه صرفه‌جویی می‌گردد و از پیچیدگی‌هایی که در جریان رسیدگی به وجود می‌آید جلوگیری می‌شود.

استفاده از روش‌های فوق برای حل و فصل اختلافات برای همه اشخاص بدون توجه به ملیت آن‌ها امکان‌پذیر است و نیازی نیست که شخص متقاضی از طریق عوامل ارتباطی نظیر تابعیت یا اقامتگاه با یکی از دولت‌های عضو یک معاهده به خصوص ارتباط داشته باشد. تمام افراد، مؤسسات و شرکت‌هایی که

ناعادلانه نیستند، اصل الزامی بودن توسل به حل - و فصل اختلاف‌ها به دو دلیل اساسی می‌تواند ایجاد مشکل کند. در وهله نخست، مشکل ساز خواهد بود اگر به فعالان قدرتمند جامعه اجازه بدهیم از سیستمی استفاده کنند که برای آن‌ها و نه الزاماً برای طرف مقابلشان و یا عموم جامعه سودمند است. در جایگاه دوم، اصول عدالت ایجاب می‌کنند که طرفین اختلاف به رویه حل اختلافی که واضح و موضوع دسترسی عموم جامعه است دسترسی داشته باشند. درحالی‌که ممکن است در شرایط خاص، طرفین اختلاف، فرآیندهای خصوصی را انتخاب کنند، برای یک جامعه نادرست است که فرآیندهای حل اختلاف کاملاً خصوصی ایجاد کند(جوسا، امر و آنه، ۲۰۱۸، ۱۸) برخلاف شیوه‌های قضایی ملی و حل اختلاف سازمان تجارت جهانی، مرکز داوری وایپو نسبت به هیچ‌گونه دعوایی صلاحیت اجباری ندارد. مگر آنکه طرفین در خصوص ارجاع اختلاف به آن توافق کرده باشند.

در وهله اول، بسیاری از قراردادهای حوزه مالکیت فکری شامل بند حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلاف هستند تا از خطر مورد قضاوت قرار گرفتن در یک دادگاه متعصب و یا فاسد دوری کنند. مطالعات تجربی در مورد نقض حق امتیاز اختراع نشان داد که طرفین داخلی(آمریکایی) ۶۴ درصد دعوی‌های مربوط را برنده شده‌اند؛ در صورتی که سهم طرفین خارجی تنها ۳۶ درصد بوده است. دوم اینکه هزینه سیستم قضایی و از جمله موارد مربوط به دارایی‌های معنوی در ایالات متحده بسیار بالاست. مطالعه‌ای که توسط سازمان حقوق دارایی‌های معنوی آمریکا در سال ۲۰۰۵ صورت گرفت، نشان داد که یک طرف دعوی

رسیدگی‌های قضایی داخلی و همچنین در رسیدگی‌های خارجی، ارجاع امر به دادگاه‌ها و مراجع قضایی است که پس از آن ارجاع امر به داوری و میانجی‌گری و داوری‌های فوری و نظریه‌های کارشناسی به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارند. از آنجا که طرح دعوا در مراجع قضایی مستلزم صرف وقت و هزینه بسیار است، مرکز داوری و میانجی‌گری وایپو به‌عنوان مرجعی قابل اعتماد و تخصصی می‌تواند به‌طور چشم‌گیری در امر صرفه‌جویی زمان و هزینه‌ها ایفای نقش نماید(هنری اس ای، ۲۰۱۱، ۱۰۴).

روش‌های مذکور دارای یک سری مزایای مشترکی هستند که مهم‌ترین آن تراضی و اراده طرفین است. تراضی و توافق طرفین اختلاف تقریباً در همه مراحل حل و فصل اختلاف مثل ارجاع اختلاف به روش‌های مد نظر، مراحل رسیدگی و صدور رأی امکان‌پذیر است. البته باید به این نکته توجه داشت که فقط در روش داوری حکم صادره برای طرفین الزام‌آور است و در سایر روش‌های پیش‌بینی شده بدون توافق قبلی طرفین این امکان وجود ندارد.

۵-۳. الزامی بودن توسل به شیوه‌های مسالمت‌آمیز توسل به حل و فصل اختلافات

حقوق مالکیت معنوی به اندازه ابزارهایی که برای اجرایی کردن آن‌ها موجود هستند، قوی هستند. در چنین شرایطی، استفاده از داوری به‌عنوان یک رویه خصوصی و محرمانه روند رو به رشدی را طی می‌کند به‌ویژه زمانی که طرفین قرارداد متعلق به حوزه‌های قضایی متفاوتی هستند. درحالی‌که رویه‌های حل اختلاف خصوصی مانند داوری به‌صورت ماهوی

صورت کل ممنوع شود. ممکن است که طرفین در ابتدا توافق کنند که در رویه داورى از هیچ‌گونه سندی استفاده نکنند. به عبارت دیگر موارد به صورت شفاهی ارائه شود. در موارد مناسب، طرفین ممکن است موافقت کنند که یک داور را به عوض یک هیئت سه نفره از داوران منصوب نمایند که این موضوع هم به نوبه خود به کاهش هزینه‌های داورى کمک خواهد کرد. موارد مذکور تنها مثال‌هایی از شروطی است که می‌توان در بند داورى لحاظ نمود و هزینه‌های آن را کاهش داد (ریسی، ۱۳۹۸، ۷۸).

سوم اینکه یک رویه داورى بین‌المللی نوعی ممکن است که برای طرفین متضمن این پیشنهاد باشد که اختلاف‌های به وجود آمده را به موجب قوانین ثبت اختراع کشورهای دیگر حل و فصل کنند. استفاده از این روش در صورتی ممکن است که در مورد اعتبار حق امتیاز اختراع هیچ اختلاف و یا ادعایی وجود نداشته باشد. به شیوه‌ای متناقض، دادگاه‌ها در ایالات متحده تمایلی ندارند تا از صلاحیت‌های قضایی مکمل برای حل و فصل اختلافات مرتبط با نقض حق امتیاز اختراعات خارجی استفاده نمایند. در نتیجه، ممکن است که طرفین مجبور شوند در چند حوزه قضایی دعاوی خود را پیگیری نمایند (صابری انصاری، ۱۳۹۱، ۷۸).

چهارم اینکه توانایی انجام اقدامات موقت و یا مشروط برای صاحب حقوق مالکیت معنوی لازم و ضروری است. قوانین داورى در شرایط خاص به طرفین اجازه می‌دهد که چنین اقداماتی را انجام دهند. ماده ۲۳ از قانون داورى «آی، سی، سی» ضمن اشاره به موارد دیگر تصریح می‌کند: در صورتی که طرفین توافق دیگری انجام نداده باشند به محض تسلیم پرونده به

در یک دعوی معمولی و مرتبط با ثبت اختراع معمولاً ۲/۶ میلیون دلار هزینه صرف می‌کند که بیشتر از نصف این هزینه، صرف فرآیند یافتن راه حل می‌شود (نجفی، ۱۳۹۹، ۳۲۶). طرفین داورى این انتخاب را دارند که به میزان بسیار زیادی از هزینه‌های حقوقی خود بکاهند. مطالعه‌ای که اخیراً توسط «آی، سی، سی» صورت گرفته است نشان داده که ۸۲ درصد هزینه داورى توسط طرفین دعوی صرف آماده‌سازی مدارک برای ارائه دادخواست می‌شود. هزینه‌ای که به داورها پرداخت می‌شود ۱۶ درصد کل هزینه است و هزینه‌های اداری که به «آی، سی، سی» پرداخت می‌گردد ۲ درصد باقی مانده را شامل می‌شود. این تحلیل نشان داد که بخش اعظم هزینه‌های داورى توسط طرفین داورى و برای رویه‌های دادرسی صرف می‌شود و این موردی است که می‌توانند بر آن کنترل داشته باشند. از جمله می‌توان به جمع‌آوری و تولید مدارک، هزینه‌های قانونی و هزینه‌های مرتبط با کارشناسان و مشاوران اشاره نمود (حکمت‌نیا، ۱۳۹۷، ۹۱). در پیش‌نویس بند داورى، ممکن است که طرفین توافق کنند این هزینه را مدیریت و کنترل کنند. به عنوان مثال، طرفین می‌توانند آماده‌سازی مدارک و بازنگری را به موجب افزودن بندی و به موجب قوانین «آی، بی، آی» در مورد مدارک داورى تجاری بین‌المللی در قرارداد بگنجانند که این مورد داوران را ملزم به پذیرش این مدارک می‌کند که با این اوصاف رویه جمع‌آوری مدارک مقرون به صرفه‌تر و نظام‌مندتر می‌شود (صمدی، ۱۳۹۴، ۱۸۷).

به علاوه طرفین می‌توانند شرطی بگذارند که به موجب آن افشای اسناد الکترونیکی حذف و یا به

از مسئله مورد اختلاف را تحت داوری قرار داد. درخواست یکی از طرفین از یک مقام قضایی برای صدور مجوز اقدامات موقتی و یا اقدامات امنیتی در خلال رسیدگی به دعوی و یا اجرای این اقدامات که به موجب حکم دادگاه داوری ضروری می‌شود، نباید در تناقض با توافق داوری قرار گرفته و یا به‌عنوان لغو توافق در نظر گرفته شود (اقبالی درخشان، ۱۳۸۶، ۹۶). طرفین رویه داوری تحت رسیدگی واپیو می‌توانند تقاضای صدور مجوز برای اقدامات فوری را داشته باشند چرا که این اقدامات بلافاصله قابل اجرا هستند.

پنجم اینکه بسیاری از سازمان‌های داوری، دارای هیئتی از متخصصان مالکیت معنوی هستند. سازمان «ای، ای‌ای» لیستی از داوران احتمالی متخصص در امور امتیاز اختراع، کپی‌رایت، مارک‌های تجاری و امور مربوط با فناوری را ارائه می‌کند. به شیوه‌ای مشابه، «آی، سی، سی» هم هیئتی از داوران دارد که تجربیات قابل ملاحظه‌ای در زمینه امور مربوط به مالکیت معنوی دارند. ضمناً «وایپو» هم دارای لیستی شامل ۱۵۰۰ داور، میانجی و متخصصان امور مربوط به مالکیت معنوی از ۷۰ کشور جهان است.

ششم اینکه امکان استیناف احکام صادرشده توسط دادگاه داوری را می‌توان به‌موجب اضافه کردن بندی به قرارداد، فراهم کرد. در پرونده‌ای که در صف رسیدگی سازمان «دابلو، آی، پی، پی» قرار داشت، به‌موجب بند داوری موجود در قرارداد، اختلاف‌های احتمالی توسط یک داور مفرد و در صورت درخواست استیناف توسط سه داور مورد رسیدگی قرار می‌گرفتند. اگرچه قوانین سازمان واپیو حق استیناف را برای طرفین قائل نشده است، ولی این سازمان

داوران و در صورت درخواست یکی از طرفین و اقتضای شرایط، دادگاه می‌تواند رأی به انجام توقف موقت و یا انجام اقدامات حفاظتی دهد. بل از اینکه پرونده به دادگاه داوری تسلیم شود و یا در شرایط مناسب بعد از تسلیم پرونده، طرفین می‌توانند به هر مرجع قضایی ذی‌صلاحی جهت صدور حکم توقف موقت و یا انجام اقدامات حفاظتی مراجعه نمایند. تقاضای یکی از طرفین قرارداد از یک مرجع قضایی برای صدور اجازه چنین اقداماتی و یا اعمال احکام این چنینی که توسط دادگاه داوری مجاز شمرده شده است به هیچ روی به‌عنوان نقض قرارداد قبلی و یا لغو قرارداد داوری در نظر گرفته نمی‌شود و نباید اقدامات آنان صلاحیت‌های بعدی دادگاه داوری را تحت تأثیر قرار دهد (میرحسینی، ۱۳۹۵، ۵۷).

به شیوه‌ای مشابه، بر مبنای قوانین سازمان بین‌المللی داوری «ای، ای‌ای»، طبق درخواست هر کدام از طرفین، دادگاه داوری می‌تواند در صورت لزوم اقدامات موقتی خاصی را انجام دهد از جمله می‌توان به انجام تعمیرات و انجام اموری در جهت حفاظت از دارایی‌ها اشاره کرد. بر مبنای قانون کمیسیون سازمان ملل در مورد تجارت بین‌المللی دادگاه داوری با درخواست هر کدام از طرفین داوری و در صورت لزوم می‌تواند طرف دیگر را ملزم به انجام چنین اقداماتی کند.

قانون داوری واپیو هم شامل موارد مشابهی است. در ماده ۴۶ از این قانون چنین آمده است:

در صورت لزوم و هم‌چنین چنانکه یکی از طرفین درخواست کند، دادگاه داوری می‌تواند احکام مشروط و موقتی صادر کند. از جمله می‌توان اقدامات در جهت محافظت از کالاهای احتمالی به‌عنوان بخشی

اختلافات خارج از قراردادی نیز شامل مواردی خواهد شد که مالکیت معنوی کسی نقض می‌شود؛ بدون اینکه بین صاحب مالکیت فکری و نقض‌کننده رابطه قراردادی حاکم باشد.

مراجعه به مرکز سازش و داوری وایپو برای کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی آزاد است. این افراد ممکن است از ملیت‌های گوناگون یا از ملیت واحدی باشند. دولت‌ها نیز می‌توانند در صورت توافق اختلافات خود را به مرکز ارجاع نمایند.

داوری در وایپو به سه شکل صورت می‌گیرد: (۱) داوری عادی (۲) داوری فوری (۳) داوری تحت قواعد آنسیترال.

مرکز داوری و میانجی‌گری وایپو یک واحد اداری از سازمان جهانی مالکیت فکری است. این نهاد پس از تصویب مجمع عمومی وایپو، در سال ۱۹۹۴ در ژنو تأسیس شد. هدف مرکز ارائه خدمات داوری و میانجی‌گری برای حل اختلافات تجاری در حوزه مالکیت فکری بین طرف‌های خصوصی است.

پس از تصویب تأسیس نهاد داوری توسط مجمع عمومی وایپو، گروهی از زبده‌ترین کارشناسان بین‌المللی داوری همواره با هیئت نظارت بر داوری وایپو که بعدها به شورای میانجی‌گری و داوری تبدیل شد، پیش‌نویس قواعد میانجی‌گری، داوری و داوری فوری را با کمک مرکز داوری و میانجی‌گری تهیه کردند و قواعد مذکور از تاریخ ۱ اکتبر ۱۹۹۴ به اجرا درآمد.

مرکز داوری تا کنون بیش از ۲۱۰ درخواست داوری و میانجی‌گری با ارزش خواسته ۲۰۰۰۰ تا چند صد میلیون دلار را مدیریت کرده است. ۵۰ درصد این

توافق طرفین که در بند داوری منعکس شده بود را اجرایی نمود (رئیس، ۱۳۸۵، ۱۳۲).

۴-۵. جایگزین‌های حل و فصل اختلافات وایپو

هدف اصلی وایپو حمایت از مالکیت فکری در سطح جهانی و انتقال فناوری از طریق هماهنگی با کشورهای مختلف و همکاری با سازمان‌های بین‌المللی مربوط است. این سازمان از طریق حمایت از مالکیت فکری درصدد گسترش نوآوری‌ها و ابداعات، صنعتی کردن، افزایش تجارت منصفانه، انتقال فناوری به کشورهای در حال توسعه و نهایتاً نیل به توسعه پایدار در کل جهان است (شیروی، ۱۳۹۱، ۱۲۴).

سازمان جهانی مالکیت فکری در سال ۱۹۹۴ به تأسیس «مرکز سازش و داوری وایپو» مبادرت کرد. این مرکز به‌عنوان یک نهاد اجرایی وابسته به «دبیرخانه وایپو» از اکتبر ۱۹۹۴ کار خود را رسماً در ژنو آغاز کرد.

این مرکز چهار نوع خدمات برای حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات ارائه می‌کند: (۱) کارشناسی؛ (۲) سازش؛ (۳) داوری سریع؛ (۴) داوری.

اختلافات ارجاعی به مرکز ممکن است ماهیت قراردادی و یا خارج از قرارداد داشته باشند، اختلافات قراردادی مثل قراردادهای حق اختراع، پروانه بهره‌برداری، توافقات استفاده هم‌زمان از علائم تجاری، پروانه بهره‌برداری نرم‌افزارها، قراردادهای توزیع محصولات داوری، قراردادهای دانش‌بنیان، قراردادهای پژوهش و توسعه و قراردادهای انتقال دانش فنی.

تخصصی بوده و دارای داوران و میانجی‌گرانی است که صاحب اطلاعات و تجارب لازم در این زمینه است. (ج) کمک به ایجاد آئین‌های مشترک در نظام‌های ملی

وایپو در گزارش خود در مورد بهترین رویه‌ها برای حل‌وفصل اختلافات مربوط به حقوق مالکیت فکری، بهترین روش را استفاده از شیوه‌های جایگزین اعلام نموده است. مشکلاتی که در خصوص صلاحیت قضایی محاکم مطرح شد از جمله عوامل انتخاب روش‌های جایگزین است. با توجه به تنوع و گوناگونی موضوعات مالکیت فکری، ایجاد یک مدل سازمان بندی شده و دقیق، از مواردی است که مرکز داوری وایپو که دارای صلاحیت جهانی است، دنبال می‌کند.

۵-۴-۲. معایب مرکز داوری وایپو

(الف) اختیاری بودن توسل به این نهاد

برخلاف شیوه‌های قضایی ملی و حل اختلاف سازمان تجارت جهانی، مرکز داوری وایپو نسبت به هیچ‌گونه دعوایی صلاحیت اجباری ندارد. مگر آنکه طرفین در خصوص ارجاع اختلاف به آن توافق کرده باشند.

(ب) فقدان ضمانت اجرا

از ایرادهای دیگر این نهاد، فقدان یک سیستم ضمانت اجرای موثر است. این مرکز راجع به چگونگی و نحوه اجرای نتایج حاصل از حل‌وفصل اختلافات، مقررات خاصی را پیش‌بینی نکرده است و نحوه اجرای تصمیمات اتخاذ شده را به برخی مقررات از پیش موجود واگذار کرده است. نتایج حاصل از میانجی‌گری در صورتی برای طرفین الزام‌آور است که در ضمن یک قرارداد از پیش تعیین شده باشد. اما اینکه

درخواست‌ها به میانجی‌گری، ۱۹ درصد به داوری فوری و ۳۱ درصد به داوری ارجاع داده شده است. ۷۳ درصد از موارد مربوط به میانجی‌گری و ۵۸ درصد از موارد مربوط به داوری حل شده است. ۷ درصد موضوعات ارجاعی کپی‌رایت، ۹ درصد علائم تجاری، ۴۴ درصد اختراعات، ۱۷ درصد فناوری اطلاعات و ۲۳ درصد سایر موضوعات بوده است. مرکز بیش از ۱۵۸۰۰ پرونده با طرف‌هایی از ۱۵۰ کشور را در حوزه نام‌های دامنه مدیریت کرده است.

۵-۴-۱. مزایای مرکز داوری وایپو

(الف) امکان توسل مستقیم افراد

بستر اصلی اجرای حقوق مالکیت فکری در سیستم‌های ملی و در میان افراد است. به همین علت طرفین بیشتر اختلافات مربوط به این‌گونه موضوعات، افراد هستند (آلبان، ۲۰۰۵، ۵۰). افرادی برای حل‌وفصل اختلافات بین‌المللی خود علاوه بر مراجعه به مراجع قضایی ملی می‌توانند از مکانیزم‌های بین‌المللی استفاده کنند همان‌طور که در گفتارهای قبلی ایرادات مراجعه به روش قضایی از طریق دادگاه‌های ملی بیان شد، مکانیزم‌های بین‌المللی صالح، روش مناسب‌تری به نظر می‌رسد و در حوزه مالکیت فکری مرکز داوری وایپو مرکز جهانی بوده و دارای اعتبار جهانی است. این مرکز با ارائه خدمات گوناگون به افراد کمک‌های شایان توجه نموده است (رئیسی، ۱۳۸۵، ۸۲).

(ب) رعایت تخصص

بیشتر موضوعات مالکیت فکری تخصصی بوده و برای حل‌وفصل اختلافات مربوط به آن‌ها اطلاعات تخصصی و فنی نیاز است. مرکز داوری وایپو مرکزی

کردند که عربستان سعودی موضوع را غیر قانونی و غیر قابل دادرسی می‌داند. با توجه به اینکه درجه‌ای از هم‌پوشانی بین بحث‌های طرفین ثالث در ارتباط با قابل دادرسی بودن از یک سو و بحث‌های ارائه‌شده توسط طرفین اختلاف و طرفین ثالث براساس مواد ۳-۴، ۷-۳ و ۱۱ از قوانین سازمان تجارت جهانی از سوی دیگر وجود داشت، هیئت به بررسی استدلال‌های خاصی که توسط عربستان سعودی ارائه شده بود، پرداخت. هیئت به این نتیجه رسید که عربستان سعودی هیچ مبنایی را قید نکرده است که بر اساس آن هیئت بتواند از اعمال صلاحیت خود در پرونده امتناع کند و اختلاف قابل دادرسی است. در ارتباط با ادعاهای قطر به موجب بخش‌های یک و دو سه از توافق‌نامه تریپس، هیئت به این نتیجه رسید که اقدامات عربستان سعودی، به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم، باعث شده تا شرکت نتواند از مشاوره حقوقی به جهت اعمال حقوق مالکیت فکریش و به موجب رویه‌های مدنی در محاکم و دادگاه‌های عربستان سعودی برخوردار شود و از این رو، عربستان سعودی به صورتی رفتار کرده که در تناقض با مواد ۱-۴۲ و ۴۲ از توافق‌نامه تریپس قرار دارد.

هیئت هم‌چنین به این نتیجه رسید که عربستان سعودی از فراهم نمودن رویه‌ها و مجازات‌های کیفری بر ضد شبکه بی اوت کیو خودداری کرده است؛ به رغم وجود شواهدی که مشخص می‌کردند این شبکه توسط افراد و نهادهایی اداره می‌شده که در حوزه قضایی عربستان سعودی قرار دارند و بنابراین، عربستان سعودی در تضاد با ماده ۶۱ از توافق‌نامه تریپس رفتار نموده است. با توجه به موارد ذکر شده هیئت به این نتیجه گیری رسید که عربستان سعودی

قدرت و درجه الزام این قرارداد تا چه حد است و اگر یکی از طرفین از پذیرش نتیجه میانجی‌گری سرباز زند، طرف مقابل چگونه و چه اقدامی باید انجام دهد، مقررات وایپو ساکت بوده و تعیین تکلیف ننموده است (وینن، ۱۹۹۴: ۴۱).

۵-۶. بررسی نمونه رأی صادره در وایپو

در این قسمت به بررسی نمونه رأی صادره در وایپو پرونده عربستان و قطر پرداخته می‌شود.

در تاریخ ۱ اکتبر سال ۲۰۱۸، قطر تقاضای مشاوره با عربستان سعودی را مطرح کرد و مدعی شد که عربستان سعودی در ارائه حمایت کافی از حقوق مالکیت معنوی مؤسسات قطری و یا مستقر در قسور کرده است. قطری‌ها عربستان سعودی را به سرقت گسترده برنامه‌های ورزشی خود متهم کردند برنامه‌هایی که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به بازی‌های جام جهانی ۲۰۱۸ روسیه که از طریق شبکه «بی اوت کیو» منتسب به عربستان به سرقت برده شده است، اشاره کرد.

قطر مدعی شده است که این اقدام عربستان سعودی در تناقض با مواد ذیل از توافق تریپس است:

در تاریخ ۱۲ اکتبر ۲۰۱۸، فدارسیون روسیه تقاضای پیوستن به مذاکرات را مطرح کرد. هیئت حل اختلاف سازمان تجارت جهانی، ابتدا به درخواست عربستان سعودی با موضوع ارائه هر گونه یافته یا توصیه‌ای در این اختلاف پرداخت. در حالی که عربستان سعودی هیچ استدلالی دال بر «صلاحیت قضایی» یا «قابلیت پیگیری قضایی» اختلاف توسط هیئت مذکور ارائه نکرده بود، چندین طرف ثالث، استدلال‌های عربستان سعودی را به این معنا تفسیر

در ۲۹ دسامبر ۲۰۲۱، عربستان سعودی در ضمن پیامی به دی اس بی تصدیق کرد که خواهان تعلیق درخواست تجدید نظر در این اختلاف بر اساس معاهدهٔ العلا است که در تاریخ ۵ ژانویه به امضا رسانده است. عربستان تصریح کرد که خواهان تعلیق هر گونه رسیدگی بیشتر به این پرونده با توجه به معاهدهٔ مذکور است.

در تاریخ ۳۱ دسامبر ۲۰۲۱، قطر به دی اس بی اطلاع داد که قطر نامهٔ ۲۹ دسامبر ۲۰۲۱ عربستان سعودی دال بر درخواست تعلیق رسیدگی‌های استیناف را دریافت نموده و قطر با پیشنهاد تعلیق رسیدگی به استیناف بر اساس شرایط بیانیهٔ العلا موافق است. قطر همچنین خواستار تعلیق پاسخ خود به درخواست تجدیدنظر فوق‌الذکر در تاریخ ۱۷ اوت ۲۰۲۰ و هر گونه اقدام بعدی شد؛ درحالی‌که تصریح نمود که تعلیق مورد توافق طرفین همچنان پابرجاست.

در ۲۱ آوریل ۲۰۲۲، قطر به دی اس بی اطلاع داد که با خاتمه دادن به این اختلاف موافقت کرده است و به دنبال گزارش هیئت در این مورد نیست (با توافق دو جانبه و رسیدن به راه‌حل مشترک مورد توافق طرفین خاتمه یافت).

۶. نتیجه

در مقالهٔ پیش رو تلاش شد تا ضمن بررسی ساز و کارهای رایج در حل اختلافات بین‌المللی در حوزهٔ مالکیت فکری، به تحلیل کارآمدی این روش‌ها و رویهٔ قضایی موجود با اشاره به برخی از آرای قضایی بین‌الملل در این حوزه اشاره شود. به این ترتیب در مجموع مشخص شد که معاهدات مربوط به حیطةٔ

به‌صورت مستقیم و یا غیر مستقیم باعث شده که شرکت بین نتواند از مشاورهٔ حقوقی برای حقوق مالکیت فکری خود به‌موجب رویه‌های مدنی در محاکم و دادگاه‌های عربستان برخوردار شود.

در ۹ نوامبر ۲۰۱۸، قطر درخواست ایجاد یک هیئت رسیدگی را مطرح نمود. در جلسهٔ ۴ دسامبر ۲۰۱۸، هیئت حل‌وفصل اختلاف سازمان تجارت جهانی (دی اس بی) تشکیل این هیئت را به تعویق انداخت. در جلسهٔ خود در ۱۸ دسامبر ۲۰۱۸، دی اس بی تشکیل این هیئت را تأیید نمود. استرالیا، بحرین، برزیل، کانادا، چین، اتحادیه اروپا، هند، ژاپن، کره، مکزیک، نروژ، روسیه، سنگاپور، چین تایپه، ترکیه، اوکراین، امارات متحده عربی، ایالات متحده و یمن به‌عنوان طرفین ثالث تقاضای ورود به مذاکرات را مطرح کردند. در ۶ فوریه ۲۰۱۹، قطر از مدیرکل درخواست کرد که این هیئت را تشکیل دهد. در ۱۸ فوریه ۲۰۱۹، مدیر کل این هیئت را تشکیل داد. در ۵ اوت ۲۰۱۹، رئیس هیئت به دی اس بی اطلاع داد که هیئت انتظار دارد گزارش نهایی خود را در سه ماههٔ اول سال ۲۰۲۰ به طرفین ارائه کند. رئیس هم-چنین به دی اس بی اطلاع داد که این گزارش پس از ارائه در دسترس عموم قرار خواهد گرفت و به هر سه زبان رسمی برای اعضا ترجمه می‌شود و تاریخ انتشار بستگی به زمان تکمیل ترجمه دارد.

در تاریخ ۶ ژوئن ۲۰۲۰، گزارش هیئت در دسترس اعضا قرار گرفت. در ۲۸ ژوئیه ۲۰۲۰، عربستان سعودی تصمیم خود را مبنی بر درخواست تجدید نظر به مرجع استیناف در مورد برخی از موضوعات حقوقی و تفاسیر حقوقی در گزارش هیئت مدیره مطرح کرد.

حقوق مالکیت فکری در ارائه ساز و کار مؤثر و تخصصی برای رفع اختلافات مذکور، خود را ناتوان از هر گونه ابتکار و نوآوری نشان داده‌اند. برای استقلال یافتن دادرسی و حل و فصل اختلاف در حوزه مالکیت فکری هنوز نیاز به تبیین تئوریک موضوع و ایجاد رویه‌های قضایی کارآمد بیشتری وجود دارد.

ایجاد و شکل‌گیری سازمان مالکیت فکری به‌عنوان سازمان بین‌المللی در جهت حمایت از حقوق مالکیت فکری و حفظ آن دسته از حقوق در عرصه بین‌المللی اقدام قابل توجهی بود. این سازمان همواره برای قانون‌سازی و توسعه مقررات در حوزه حقوق شکلی در جامعه بین‌المللی تلاش‌های مضاعفی انجام داده است.

موضوع حقوق مالکیت فکری موضوعی تخصصی است و نیاز به تجربه و دانش و تسلط بر قواعد بین‌المللی مرتبط با آن دارد، لذا انتخاب قاضی متخصص در دادگاه‌های داخلی امکان‌پذیر نبوده اما در داوری می‌توان اختلاف را به داور دارای دانش و تجربه در آن زمینه ارجاع داد. از طرفی شناسایی و اجرای آرای داوری در تمامی کشورهای عضو کنوانسیون نیویورک که تقریباً اکثر کشورها را شامل می‌شود امکان‌پذیر است. در صورتی که چنین کنوانسیون جامعی در خصوص شناسایی و اجرای آرای دادگاه‌ها وجود ندارد. با توجه به اهمیت و ضرورت این نوع تلاش‌ها توسط سازمان مالکیت فکری باید به این واقعیت اشاره کرد که با همه تلاش‌های مضاعفی که این سازمان برای حل اختلافات در زمینه مالکیت فکری بین دولت‌ها به عمل آورده و با ارائه راهکارهایی که قابلیت اجرایی نیز دارند اما اقدامات اجرایی محدودی انجام شده است و ساز و کارهای ارائه‌شده توسط

سازمان مالکیت فکری بیشتر برای حل و فصل اختلافات برای دعاوی حقوق خصوصی به کار می‌رود و نسبت به دعاوی که طرفین اختلاف دولت‌ها هستند فاقد صلاحیت بوده و همچنین با توجه به امتیازهای روش‌های جایگزین از جمله تخصصی بودن، خدمات و مشاوره فنی، تسهیلات و سرعت عمل بالا و ... این روش‌ها فاقد قدرت الزام‌آوری هستند و از ضمانت اجرای کافی برخوردار نیستند. البته باید به این نکته توجه داشت که ساز و کارهای مورد نظر علاوه بر مزایای اشاره‌شده معایبی نیز دارد. همان‌طور که قبل‌تر عنوان شد مهم‌ترین مزایای این ساز و کارها مخصوصاً در موافقت‌نامه‌هایی که جنبه تجاری مرتبط با حقوق مالکیت فکری دارند می‌توان به مواردی مثل تخصصی بودن، سرعت عمل بالا در رسیدگی، الزام‌آوری، زمان‌بندی مشخص و بهره‌مندی از نظرات کارشناسی و فنی و برخورداری ضمانت اجرای کافی در مورد آرای صادره از طرف رکن حل و فصل اختلافات اشاره کرد. در بین سازمان‌های بین‌المللی، سازمان تجارت جهانی بیشتر از دیگر سازمان‌ها از این ویژگی‌ها برخوردار است. از طرف دیگر این ساز و کارهای پیش‌بینی شده دارای یک سری معایبی است که مهم‌ترین آن بی‌توجهی این نوع راهکارها به شرایط و مشکلات دولت‌های در حال توسعه می‌باشد که به نوعی می‌تواند منجر به عدم توازن در این رابطه گردد و برای جلوگیری از این اتفاق سازمان باید توجه خاصی به این مسئله داشته باشد تا بتواند به نتیجه مطلوبی در این رابطه دست پیدا کند. با عنایت به کارکرد شیوه‌داری در حل و فصل اختلافات بین‌المللی مالکیت فکری، بهتر است در تمامی قراردادهای این حوزه، شرط رجوع به داوری اعم از موردی و سازمانی به شکلی اجباری به طرفین

تحمیل شود تا مانند دیگر حوزه‌های حقوقی که نیازمند تشکیلات تخصصی بوده و داوری رکن غیر قابل انفصال آن‌هاست، حل اختلافات و دعاوی سازمان‌یافته حل‌وفصل شوند.

۷. سهم نویسندگان

همه نویسندگان به‌صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

منابع

فارسی

- شیروی، عبدالحسین، داوری تجارتي بين المللی، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۹۱.

- صابری انصاری، بهزاد، نظام حل‌وفصل اختلافات بين المللی در حوزه حقوق مالکیت معنوی، دانشکده حقوق دانشگاه تهران، ۱۳۹۱.

- صمدی، مهدی، سازمان‌های بين المللی، تهران، انتشارات باشگاه اندیشه، ۱۳۹۴.

- محمدزاده وادقانی، علیرضا، «معمای معاهده حق مؤلف سازمان جهانی مالکیت فکری مصوب ۱۹۹۶»، مجله حقوق پزشکی، شماره ۵، زمستان ۱۳۹۵.

- مرحسینی، سیدحسن، مقدمه‌ای بر حقوق مالکیت معنوی، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۵.

- نجفی، حامد؛ مدنی، مهسا، مشارکت در نقض اموال فکری در حقوق ایران و آمریکا، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان، ۱۳۹۹.

- نصیری، مصطفی، «حقوق مالکیت فکری»، مجله دادرسی، شماره ۷۰، مهر و آبان ۱۳۸۷.

- نصیری، مصطفی، «حقوق مالکیت فکری»، مجله دادرسی، شماره ۷۰، مهر و آبان ۱۳۸۷.

انگلیسی

- Alban, Freneau, Wto Dispute Settlement System And Implementation Of Decisions, A Developing Country Prespective, 2002.

- Bienstock, Joshua & Swid, Amr & Brown, Anne. (2018). Managing

- اقبالی درخشان، محمد حنیفه، «مالکیت معنوی و جایگاه آن در حقوق موضوعه»، ماهنامه کانون، شماره ۸۴، ۱۳۸۶.

- ایروانی، محمدجواد، شناخت سازمان جهانی تجارت، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۰.

- حسینی، سیدمحمد، «نقش میانجی‌گری در فصل دعاوی و پاسخ‌دهی به نقض هنجارها»، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۴۵، ۱۳۷۸.

- حکمت‌نیا، محمود، مبانی مالکیت معنوی، چاپ اول، تهران، نشر پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۷.

- ریسی، لیلا، نظام حل‌وفصل اختلافات حقوق مالکیت معنوی، تهران، نشر جنگل، ۱۳۹۸.

- رئیس، لیلا، «بررسی و ارزیابی شیوه‌های حل‌وفصل اختلافات مربوط به مالکیت معنوی در واپیو و تریپس»، مجله نامه مفید، شماره ۵۸، ۱۳۸۵.

- زارع، علی؛ ابراهیمی رامندی، جمشید؛ «اصول حقوقی حاکم بر داوری سازمان جهانی مالکیت فکری، مجله: تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل»، شماره ۴۲، زمستان ۱۳۹۷.

- شایسته، شوکت، «نهاد داوری سازمان جهانی مالکیت فکری، مجله کانون وکلا، شماره ۲۱۳، ۱۳۹۰.

University/Student Conflict By Implementing Mandatory Arbitration As A Condition Of Enrollment: Preserving Institutional Cost And Reputation. International Journal Of Business Research. 18. 5-14. 10.18374/Ijbr-18-3.1.

- Douglas A. Henderson, (2005), Avoiding Litigation With The Mini – Trial: The Corporate Bottom Line As Dispute Resolution Technique, South Carolina Law Review.

- Geuze, Matthis And Wager, Hannu, (2019), World Trade Organization Dispute Settlement Practice Relating To Trips Agreement, Journal Of International Economic Law.

- Henry, S.E, (2011), The First International Challenge To Us Copyright Law: What Does The World Trade Organization Analysis Of 17 Usc 110 (5) Mean To The Future Of International Harmonization Of Copyright Laws Under The Trips Agreement. Penn St. Int'l L. Rev.

- Wijnen ,Dewit, Awards and Their Enforcement at world wide Forum on the Arbitration of Intellectual property disputes, AAA, Geneva, 1994.

